

**ДОСВІД ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ВНУТРІШНЬОЇ БЕЗПЕКИ
ТА ШЛЯХИ ЙОГО ЗАПРОВАДЖЕННЯ МІНІСТЕРСТВОМ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ**

**THE GREAT BRITAIN'S EXPERIENCE IN DOMESTIC SECURITY SECURITY
AND WAYS OF ITS IMPLEMENTATION BY THE MINISTRY
OF INTERNAL AFFAIRS OF UKRAINE**

Актуальність статті полягає в тому, що суб'єктами сектору безпеки поряд з іншими органами держави є сили безпеки, зокрема: 1) МВС та Національна Гвардія України, яка входить до структури МВС; 2) Національна поліція України; 3) Державна прикордонна служба України, а також розвідувальний орган України у складі ДПС; 4) Державна міграційна служба України; 5) Державна служба України з надзвичайних ситуацій. Наголошено, що система забезпечення внутрішньої безпеки Великої Британії – це сукупність що у нерозривному єдності і взаємно доповнюють одне одного у процесі діяльності державних правоохоронних інститутів, функціонуючих у системі органів виконавчої влади, діяльність яких спрямована на ефективний захист особистості, суспільства та держави від внутрішніх загроз. У штаті службовців поліції Великої Британії успішно функціонують спеціальні констеблі – добровольці, які мають повноваження поліції, безоплатно виконують поліцейські обов'язки у вільний від основної роботи час у районі свого проживання. Перед вступом на службу спеціальні констеблі проходять курс навчання, який включає: вивчення законодавчої бази; правила провадження арешту; заняття з самооборони; розвиток навичок швидкого реагування на складні ситуації та інше. З'ясовано, що у Великій Британії велику увагу приділяється професіоналізму співробітників поліції. Робота в поліції вимагає хорошої підготовки співробітників, яким властиве повне розуміння своєї ролі в суспільстві та здатність відповідально використати надану їм свободу дій. Тому, вважаємо необхідним додавання до Закону України «Про Національну поліцію» принципу «професіоналізму», який полягає не лише у знанні та неухильному дотриманні нормативних правових актів, прав людини, етичних та моральних принципів, а й у здатності до моніторингу та аналізу існуючої обстановки в галузі правопорядку та негайному реагування потреб населення. Досвід зарубіжних країн засвідчує, що стандартні критерії оцінювання діяльності правоохоронних органів за кількісними показниками є неефективними. Так, у роботі правоохоронних органів Великої Британії, а також інших провідних країн світу статистичні показники майже відсутні, а громадській думці приділяється значна увага, оскільки опитування проводять незалежні соціологічні установи.

Ключові слова: територіальна поліція, повноваження, органи самоврядування, внутрішня безпека, правоохоронні органи, громадський порядок.

The relevance of the article is that the subjects of the security sector, along with other state bodies, are the security forces, in particular: 1) the Ministry of Internal Affairs and the National Guard of Ukraine, which is part of the structure of the Ministry of Internal Affairs; 2) National Police of Ukraine; 3) The State Border Service of Ukraine, as well as the intelligence agency of Ukraine as part of the SBS; 4) State Migration Service of Ukraine; 5) State Service of Ukraine for Emergency Situations. It is emphasized that the system of ensuring internal security of Great Britain is an aggregate that is in an inseparable unity and mutually complements each other in the process of activity of

state law enforcement institutions, functioning in the system of executive authorities, whose activities are aimed at effective protection of the individual, society and the state from internal threats. Special constables are successfully functioning in the police force of Great Britain – volunteers who have police powers and perform police duties free of charge in their free time from their main work in their area of residence. Before entering the service, special constables undergo a training course, which includes: studying the legislative framework; rules of arrest proceedings; self-defense classes; development of quick reaction skills to difficult situations, etc. It was found that in Great Britain great attention is paid to the professionalism of police officers. Work in the police requires good training of employees, who are characterized by a full understanding of their role in society and the ability to responsibly use the freedom of action granted to them. Therefore, we consider it necessary to add to the Law of Ukraine "On the National Police" the principle of "professionalism", which consists not only in knowledge and unwavering compliance with normative legal acts, human rights, ethical and moral principles, but also in the ability to monitor and analyze the existing situation in the field of law and order and immediate response to the needs of the population. The experience of foreign countries proves that the standard criteria for evaluating the activities of law enforcement agencies based on quantitative indicators are ineffective. Thus, in the work of law enforcement agencies of Great Britain, as well as in other leading countries of the world, statistical indicators are almost absent, and public opinion is given considerable attention, since surveys are conducted by independent sociological institutions.

Key words: *territorial police, powers, self-government bodies, internal security, law enforcement agencies, public order.*

Актуальність теми. Відповідно до п. 17 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про національну безпеку України» від 21 червня 2018 р. сили безпеки – правоохоронні та розвідувальні органи, державні органи спеціального призначення з правоохоронними функціями, сили цивільного захисту та інші органи, на які Конституцією та законами України покладено функції із забезпечення національної безпеки України. Наразі згідно зі ст. 12 зазначеного Закону сектор безпеки й оборони України складається з чотирьох взаємопов'язаних складових: сили безпеки; сили оборони; оборонно-промисловий комплекс; громадяни та громадські об'єднання, які добровільно беруть участь у забезпеченні національної безпеки [1]. Суб'єктами сектору безпеки поряд з іншими органами держави є сили безпеки, зокрема: 1) МВС та Національна Гвардія України, яка входить до структури МВС; 2) Національна поліція України; 3) Державна прикордонна служба України, а також розвідувальний орган України у складі ДПС; 4) Державна міграційна служба України; 5) Державна служба України з надзвичайних ситуацій.

Виклад основного матеріалу. Внутрішня безпека України – це стан захищеності життєвоважливих інтересів особи, суспільства та держави від внутрішніх і зовнішніх загроз. У змістовому плані внутрішня безпека держави є складним багатоаспектним поняттям і передбачає такі види безпеки: політичну, економічну, інформаційну, державну, воєнну, науково-технічну, екологічну безпеку громадського порядку, індивідуального розвитку нації та інші види внутрішньої безпеки [2].

Загрози внутрішньої безпеки держави – це система організаційно-управлінських, правових, політичних, соціальних, економічних, екологічних заходів, яка визначає сукупність чинників та умов, що створюють небезпеку певному об'єкту і суб'єкту загрози та охороняється нормами адміністративного права та інших галузей права, що виникають через цілеспрямовану діяльність окремих суб'єктів права (держави, фізичних та юридичних осіб) і спрямовані на завдання шкоди суспільству. Основним елементом внутрішньої безпеки якого є об'єктивний і всебічний моніторинг ефективності державної (законодавчої, виконавчої) та судової гілок влади, який застосовується з метою виявлення та прогнозування загроз, що забезпечує захист життєво важливим інтересам людини та громадянина, суспільства, держави та її інститутів від реальних і потенційних внутрішніх загроз невоєнного характеру [3].

Вважаємо доцільним компетенцію суб'єктів у сфері забезпечення внутрішньої безпеки держави визначити як закріплену законодавчими та підзаконними нормативними актами сукупність їх повноважень (прав і обов'язків), а також визначення предмета їх відання (кола завдань). Отже, елементами компетенції суб'єктів управління у сфері забезпечення внутрішньої безпеки є їх повноваження та предмет (сфера) відання.

До систему суб'єктів забезпечення внутрішньої безпеки віднесено: Верховну Раду України; Президента України; Кабінет Міністрів України; Раду національної безпеки і оборони України; міністерства та інші центральні органи виконавчої влади; Національний банк України; суди; прокуратуру України; місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування; правоохоронні органи; громадян України та їх об'єднання. На нашу думку, суб'єктів управління, які забезпечують внутрішню безпеку, доцільно об'єднати у дві групи: 1) спеціальні, тобто правоохоронні органи (за винятком тих, які забезпечують безпеку від зовнішніх загроз) та спеціалізовані громадські об'єднання (наприклад, з охорони громадського порядку, забезпечення пожежної безпеки тощо), які безпосередньо виконують завдання із забезпечення внутрішньої безпеки; 2) загальні, які визначають засади внутрішньої політики держави, наділені правом прийняття загальних нормативно-правових актів у цій сфері, здійснюють координаційні повноваження тощо, тобто усі інші органи (організації) крім тих, які безпосередньо реалізують правоохоронні функції [4].

Наведемо лише ключові загрози внутрішній безпеці: сепаратизм в окремих регіонах України (східні, південні області, Закарпаття); спроби розколу України шляхом її федералізації – згорання демократичних процесів і спроби використання державних силових структур з метою тиску на політичних опонентів; радикалізація суспільства, що сприяє поширенню ідей політичного екстремізму; гальмування реформ і політична корупція сприяють зростанню суспільного невдоволення та зменшення рівня легітимності сучасного правлячого режиму; порушення політичних прав та свобод громадян України, зокрема у формі фальсифікації результатів виборів; корумпованість в системі правоохоронних органів та проведення судової реформи не в інтересах громадян, а відповідно до вузькокланових політичних інтересів має наслідком відсутність дієвих механізмів попередження зростання суспільного невдоволення до критичного рівня та стабілізації політичної системи суспільства; загострення етнічних і релігійних протиріч в напрямі набуття ними форми етнічних та міжконфесійних конфліктів; втрата Україною суверенітету над автономною республікою Крим і окремими районами Донецької і Луганської областей; активне втручання фінансово-промислових груп у політичний процес і спроби деяких із них створити власні воєнізовані формування посилює загрозу незаконного захоплення політичної влади шляхом здійснення державного перевороту.

Особливою увагою заслуговує система забезпечення внутрішньої безпеки (СЗВБ) Сполученого Королівства Великобританії та Північної Ірландії. У Великій Британії склалася власна, відмінна від інших країн Європи система права, система органів державної влади, система місцевого самоврядування, що зумовило особливий шлях будівництва органів правопорядку. Територіальні поліцейські сили Сполученого Королівства розвивалися у тісному взаємозв'язку та під безпосереднім керівництвом місцевих органів самоврядування, внаслідок чого відбувався процес децентралізації поліції. Завдяки особливостям політичного розвитку, у Сполученому Королівстві були зроблені значні кроки для реальних гарантій різноманітних прав людини, і тривала боротьба британців за свою свободу, права та інтереси набагато раніше, ніж у континентальних державах, матеріалізувалась у нормативно-правових документах, що цілком забезпечило особисту свободу англійців від довільних утисків.

У Великій Британії сформовано складну, багато в чому зумовлену історичним розвитком країни систему забезпечення внутрішньої безпеки держави. У системі органів виконавчої Великобританії можна назвати такі елементи СЗВБ, які є центральними органами управління поліцейськими формуваннями: Міністерство внутрішніх справ, Міністерство оборони, Міністерство транспорту, Міністерство енергетики та зміни клімату. Наділення поліцейською функцією кількох відомств пов'язане з особливою увагою держави до правопорядку у цих сферах. Організація діяльності британської поліції становить для нас значний інтерес, оскільки вона по праву вважається однією з найуспішніших поліцейських організацій у Європі. З урахуванням місцевих особливостей поліція Великобританії стала прообразом поліцейських сил у США та деяких інших країнах: Канаді, Індії та Австралії. Незважаючи на численні відмінності в історичному розвитку, територіальному та державному устрої, багато загроз безпеки, що гостро стояли перед Сполученим Королівством, існують в Україні.

Як і будь-яка соціальна система – система забезпечення внутрішньої безпеки держави вимагає регулярного оновлення та приведення у відповідність до мінливих зовнішньополітичних та внутрішньодержавних умов, що породжують нові види загроз внутрішній безпеці країни. В даний час уряд Сполученого Королівства зайнятий майже тим самим, чим зайнятий наш уряд і Міністерство внутрішніх справ України – черговим пошуком шляхів

удосконалення та оптимізації діяльності правоохоронних органів, при цьому основний наголос робиться на розвитку взаємодії поліції та населення. Програма нового курсу розвитку системи забезпечення внутрішньої безпеки Великобританії позиціонує поліцію як орган, що стоїть на службі товариства та надає населенню послуги з охорони громадського порядку. На вивчення британських методів організації, управління та державного регулювання питань забезпечення внутрішньої безпеки через їх ефективність сприятиме виявленню конструктивних теоретичних і практичних рішень, вдосконаленню правотворчої та правозастосовної діяльності Міністерства внутрішніх справ України. Крім того, вивчення досвіду інших країн з метою виявлення достоїнств та недосконалостей їхніх правоохоронних інститутів позбавить нашу країну від скоєння подібних помилок.

Система забезпечення внутрішньої безпеки Великобританії – це сукупність що у нерозривному єдності і взаємно доповнюють одне одного у процесі діяльності державних правоохоронних інститутів, функціонуючих у системі органів виконавчої влади, діяльність яких спрямована на ефективний захист особистості, суспільства та держави від внутрішніх загроз.

Органи виконавчої влади, відповідальні за забезпечення внутрішньої безпеки Великобританії, можна поділити на наступні групи: збройні сили, розвідка, контррозвідка. Військова доктрина Сполученого Королівства дозволяє використання зазначених структур у врегулюванні внутрішніх конфліктів – вони відіграють активну, але все ж другорядну роль у вирішенні проблем внутрішньої безпеки; територіальні поліцейські сили під загальним керівництвом Міністерства внутрішніх справ Великобританії, які виконують основний обсяг функцій з охорони громадського порядку, запобігання антисоціальної поведінці та розслідуванню злочинів; спеціальні поліцейські сили, що включають: Британську транспортну поліцію. Поліція на об'єктах ядерної енергетики, Управління поліції Міністерства оборони. Повноваження співробітників спеціальних поліцейських сил поширюються лише щодо підвідомчого їм контингенту. Такі поліцейські організації несуть відповідальність тільки перед міністром, який очолює їх відомство, і жодним чином не підпорядковуються міністру внутрішніх справ, а лише координують з ним свою діяльність.

СЗВБ Великобританії дуже специфічна і детермінована безліччю політичних, економічних, географічних та соціокультурних факторів. Ці фактори забезпечили такі особливості її функціонування:

а) доктринальною настановою політичного керівництва Великобританії, всебічно відображеною законодавством країни, є можливість прямого застосування збройних сил у разі загрози внутрішній безпеці держави. Військова доктрина Великобританії виділяє 7 груп завдань, що покладаються на збройні сили. Однією з перших є військова допомога громадянській владі Сполученого Королівства у збереженні верховенства закону та внутрішнього порядку Великобританії [5];

б) у Сполученому Королівстві немає єдиної системи поліцейських органів, вони організовані за територіальним принципом – окремо для кожної з правових систем: Англії та Уельсу, Шотландії, Північної Ірландії. Співробітники територіальної поліції мають повний обсяг повноважень лише в одному з трьох різних правових систем Сполученого Королівства: або в Англії та Уельсі, або в Шотландії або в Північній Ірландії. Таким чином, співробітники територіальних поліцейських сил наділені абсолютними повноваженнями лише в межах своїх регіонів, але обмежені у застосуванні повноважень у двох інших регіонах;

в) міністр внутрішніх справ Великобританії не має права безпосередньо командувати регіональними поліцейськими формуваннями, але він у разі невиконання рекомендацій МВС може скоротити (або скасувати) державну субсидію, яка становить близько 50% від обсягу фінансування місцевих поліцейських формувань. Таким чином, особливістю еволюції територіальних поліцейських сил Великобританії є те, що вони розвивалися у тісному взаємозв'язку під безпосереднім керівництвом місцевих органів самоврядування, але за збереження інструментів контролю за кінцевим результатом діяльності поліції з боку МВС за коштами інспектування, фінансування та визначення загальних правил організації діяльності та несення служби;

г) законодавством країни передбачається можливість створення на прохання муніципальних рад об'єднаних поліцейських загонів для двох і більше графств чи міст, у випадках, коли міністр внутрішніх справ засвідчить, що об'єднання призведе до покращення поліцейської служби і воно необхідне на користь населення;

д) у Великій Британії діє триланкова система контролю за діяльністю поліцейських формувань: МВС частково здійснює фінансування, а також загальну координацію та нагляд; головний констебль відповідає за управління довіреним йому поліцейським формуванням; поліцейська

адміністрація несе відповідальність за раціональне витрачання фінансових коштів та ефективну роботу локальних поліцейських формувань;

е) у Великій Британії громадяни мають законодавчо закріплені повноваження в галузі охорони громадського порядку, зокрема, їм надано право припиняти злочини, а також доставляти порушників до органів поліції або суду [6].

Проведений аналіз правового інструментарію та організаційної структури Агентства боротьби з особливо небезпечною організованою злочинністю (SOCA), заснованого Законом про поліцію та організовану злочинність у квітні 2005 р., становить перспективний інтерес для МВС України. SOCA є прикладом ефективно працюючого правоохоронного органу, що поєднує комбіновані повноваження поліції, митниці та імміграційної служби. Агентство у своїй повсякденній діяльності тісно взаємодіє з поліцейськими формуваннями країни, розвідувальними службами, приватним сектором, а також співпрацює (через свою мережу міжнародних представництв) із багатьма закордонними правоохоронними органами та спецслужбами, тим самим збільшуючи потенціал спільного використання інформації. Діяльність агентства спрямована насамперед на зниження рівня шкоди, яку завдає країні організована злочинність, через що переважна увага приділяється виявленню грошових коштів, отриманих злочинним шляхом [7].

Успіх вимірюється не тільки розміром вилучених у організованої злочинності активів, необхідно відзначити стримуючий вплив, який надає раптова втрата оборотних коштів на діяльність злочинних угруповань.

У штаті службовців поліції Великобританії успішно функціонують спеціальні констеблі – добровольці, які мають повноваження поліції, безоплатно виконують поліцейські обов'язки у вільний від основної роботи час у районі свого проживання. Перед вступом на службу спеціальні констеблі проходять курс навчання, який включає: вивчення законодавчої бази; правила провадження арешту; заняття з самооборони; розвиток навичок швидкого реагування на складні ситуації та інше.

Ця категорія співробітників поліції особисто зацікавлена у встановленні громадського порядку у своєму районі. Основними функціональними обов'язками є: сприяння забезпеченню громадського порядку та безпеки на різноманітних заходах; забезпечення безпеки дорожнього руху; піший патруль; оформлення та розсилання різних запитів; подання доказів у суді; проведення роз'яснювальних розмов із школярами про профілактику правопорушень.

Вивчення кадрового забезпечення діяльності британської поліції дозволило зробити висновок, що у Великій Британії велика увагу приділяється професіоналізму співробітників поліції. Робота в поліції вимагає хорошої підготовки співробітників, яким властиве повне розуміння своєї ролі в суспільстві та здатність відповідально використати надану їм свободу дій. Тому, вважаємо необхідним додавання до Закону України «Про Національну поліцію» принципу «професіоналізму», який полягає не лише у знанні та неухильному дотриманні нормативних правових актів, прав людини, етичних та моральних принципів, а й у здатності до моніторингу та аналізу існуючої обстановки в галузі правопорядку та негайному реагуванні потреб населення.

Актуальність питання забезпечення ефективності та результативності діяльності правоохоронних органів, зокрема тих, що забезпечують внутрішню безпеку, сьогодні не потребує доведення. Питання ефективності діяльності МВС України є досить важливим, що зумовлено існуючими загрозами внутрішній безпеці держави. Традиційні критерії оцінювання діяльності певного правоохоронного органу на підставі кількісних показників є неефективними, адже застосування лише статистичних даних призводить до неякісного розслідування злочинних діянь, порушення прав громадян, створення штучних показників розкриття злочинів. У зв'язку з цим виникає необхідність у розробленні нових критеріїв оцінювання діяльності МВС України, на підставі дослідження зарубіжного досвіду, який дає можливість зробити висновок, що застосування якісно-кількісних критеріїв оцінювання діяльності правоохоронних органів, має високі перспективи забезпечити ефективність і результативність діяльності таких органів.

Загалом досвід зарубіжних країн засвідчує, що стандартні критерії оцінювання діяльності правоохоронних органів за кількісними показниками є неефективними. Так, у роботі правоохоронних органів Великобританії, а також інших провідних країн світу статистичні показники майже відсутні, а громадській думці приділяється значна увага, оскільки опитування проводять незалежні соціологічні установи.

Список використаних джерел:

1. Про національну безпеку України : Закон України від 21 червня 2018 р. № 2469-VIII. Відомості Верховної Ради від 03.08.2018. № 31. Ст. 241.
2. Нікітенко О.І. Теоретичні проблеми удосконалення забезпечення внутрішньої безпеки держави правоохоронними органами: автореф. дис... д-ра юрид. наук: 12.00.07 / Харк. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2013. 34 с.
3. Бойко І. Забезпечення внутрішньої безпеки держави органами системи МВС України: актуальні загрози. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 8. С. 132–140.
4. Пономаренко Г.О. Компетенція суб'єктів управління у сфері забезпечення внутрішньої безпеки держави. *Електронний журнал «Удосконалення державного управління»*. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/017dc2b3-84d5-4762-9cb0-9d68e4268836/content>
5. *Armies in Homeland security*. National Defense University Press. Washington D.C., 2006. P. 21.
6. *Police and Criminal Evidence Act 1984 (PACE)*. URL: <https://www.gov.uk/guidance/police-and-criminal-evidence-act-1984-pace-codes-of-practice>
7. Бусол О.Ю. Міжнародний досвід побудови та функціонування спеціалізованих органів з протидії високопосадовій злочинності (в контексті незалежності Державного бюро розслідувань в Україні). URL: http://nbuviar.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=2269:mizhnarodnij-dosvid-pobudovi-ta-funktsionuvannya-spetsializovanih-organiv-z-protidiji-visokoposadovij-zlochinnosti&catid=8&Itemid=350.

УДК 342.9

DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2023.5.29>

ПАРАМОНОВ О.О.

МОНІТОРИНГ ЯК ОДИН ІЗ ЗАСОБІВ ДОТРИМАННЯ ДИСЦИПЛІНИ І ЗАКОННОСТІ В ДІЯЛЬНОСТІ ПАТРУЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

MONITORING AS ONE OF THE MEANS OF OBSERVANCE OF DISCIPLINE AND LEGALITY IN THE ACTIVITIES OF THE PATROL POLICE

У статті автором проаналізовано моніторинг як один із засобів дотримання дисципліни і законності в діяльності патрульної поліції.

Доводиться, на підставі аналізу поняття дисципліни і законності в діяльності патрульної поліції, а також функціонування підрозділів моніторингу та організаційно-аналітичного забезпечення патрульної поліції, що принцип законності відносно діяльності Національної поліції України – є правовим обов'язком дотримання під час поліцейської діяльності законодавства України, виключно в межах, визначеної ним повноти та чіткості. Поряд із цим, дисципліна, як правнича категорія та індивідуальний принцип діяльності поліцейського полягає в неухильному дотриманні принципу законності в діяльності поліції та зобов'язує останнього здійснювати свої повноваження та забезпечувати захист прав і свобод людини і громадянина виключно таким способом і у міру своїх повноважень.

Автором зауважується, що перевага підрозділів моніторингу полягає в можливості ефективного забезпечення ними виявлення та фіксації фактів порушення дисципліни і законності патрульними поліцейськими, що в свою чергу прямопропорційно впливає на можливість підвищення якості функціонування цього поліцейського підрозділу та уможливає дотримання інших принципів поліцейської діяльності під час її здійснення.

© ПАРАМОНОВ О.О. – аспірант кафедри поліцейського права (Національна академія внутрішніх справ)